

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Розвиток території, орієнтований на інвестиції та інновації, є омріяною метою економістів, політиків, бізнесменів та інших громадян. Він сприяє зміні профілю економіки, модифікації чинників виробництва, створенню якісних робочих місць. Успішний розвиток на основі інновацій та інвестицій можливий лише за умови відповідного інституційного забезпечення. Крім важливої ролі держави у цих процесах, суттєвого значення набувають регіональні та місцеві важелі: залучення партнерів з різних секторів громади до розв'язання економічно важливих питань території стає невіддільною складовою поточної політики та прийняття рішень. У привабленні інвестицій велика роль належить інституційному забезпеченню.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню інституційного забезпечення інноваційного розвитку України присвячено багато робіт вітчизняних авторів. Серед них можна виділити Ю. Лопатинського, М. Лендела, С. Соколенка, О. Наумова, А. Ткачука, О. Шнипка, В. Чевганова та інших. Однак складність та багатогранність даного процесу дає можливість продовжувати дослідження.

Постановка завдання. Ціллю статті є розкриття сутності та значення інституційного забезпечення інвестиційно-інноваційних стратегічних структур.

Виклад основного матеріалу дослідження. Усі суспільства, з нижчим чи вищим рівнем розвитку, завжди потребують більше інвестицій, ніж у них є, для того, щоб мати змогу зростати й підвищувати життєвий рівень людей і діяльність економічних суб'єктів. До проблем інвестиційного клімату звертається багато зарубіжних і вітчизняних вчених, дослідників, практиків-планерів і політиків. При цьому майже завжди його роль і значення пов'язується із залученням іноземних інвестицій. Хочемо звернути увагу на те, що не менше значення слід надавати йому і щодо внутрішніх власників капіталу. Адже, з одного боку, прагнемо поповнити внутрішні ресурси через різні механізми сприяння іноземним інвесторам, а з іншого – упускаємо власні потенційні можливості, і вітчизняний капітал знаходить собі більш вигідне застосування за кордоном.

Слід зауважити, що формування сприятливого бізнесового клімату повинно передбачати заохочення не лише іноземного, а й вітчизняного інвестора, оскільки важливим орієнтиром для залучення іноземних інвесторів є внутрішня інвестиційна політика. Крім того, акумулювання власних внутрішніх фінансових резервів є одним з першочергових завдань держави, оскільки це безпосередня умова економічного зростання та підвищення добробуту населення. До того ж іноземні інвестори майже не працюють у тих регіонах, у яких немає внутрішніх інвесторів. Іноземні інвестори не будуть масово інвестувати до того часу, поки не побачать приклади ефективного вкладання капіталу вітчизняними інвесторами. Внутрішній інвестор-підприємець області повинен отримати стимули для інвестування. Одночасно зростання ефективності місцевого бізнесу зацікавлюватиме іноземних інвесторів до співпраці.

Формування бізнесового клімату – це прерогатива насамперед держави. Для цього вона використовує всі притаманні їй важелі і можливості (як прямі, так і непрямі), які вважає за необхідне залучати для досягнення визначеної мети. Але держава не повинна керувати економікою. Її роль – у створенні необхідних умов для розвитку галузей, підприємств, регіонів, збиранні податків, розвитку проблемних районів тощо, адже відродити економіку за рахунок виключно державних коштів неможливо. Це можна зробити, зокрема, за кошти недержавних власників, якщо держава створить для цього

необхідні умови. Як показують дослідження, між функціями інвестицій і роллю держави у сприянні економічного і соціального розвитку існує тісний зв'язок.

Крім того, в умовах ринкової економіки важлива роль у створенні сприятливого бізнесового клімату відводиться місцевим органам влади. При цьому позитивні зусилля центральної влади з формування сприятливого бізнесового клімату можуть нівелюватися на місцевому рівні через невідповідну виконавчу дисципліну та громіздку бюрократію, або ж, навпаки, зусилля місцевих органів можуть компенсувати чи зменшити вплив недоліків загальнодержавного рівня. Від ефективності співпраці регіональних органів управління й інвесторів, бізнесів залежить дієвість механізму залучення бізнесів у регіон.

При сприятливому бізнесовому кліматі суб'єкти економічної діяльності мають змогу реалізувати свої потенційні можливості (тобто одержати прибуток від своєї діяльності) в рамках чіткого і прозорого законодавчого простору. У зв'язку з цим бізнесовий клімат не може бути сприятливим лише для певного кола учасників економічного процесу. Це є суттєвим моментом. Як показує практика, коли говориться про інвестиційну привабливість, можна виявити, що при цьому одні економічні суб'єкти мають більшу сприятливість у підприємстві (більшу економічну вигоду), ніж інші (наприклад, іноземні інвестори у відношенні до національних чи великі фірми у відношенні до малих, або навпаки). Насамперед, це передбачається (відображається) у відповідних нормативно-законодавчих актах. Коли ж йдеться про бізнесовий клімат, то тут маються на увазі сприятливі умови діяльності для будь-якого економічного суб'єкту незалежно від розміру, сфери діяльності, величини статутного фонду тощо. Тобто середовище, яке створюється, повинно заохочувати до започаткування бізнесу та до його розширення. Тому поряд з важливістю визначення потреби в інвестиціях винятково вагому роль відіграє зосередження уваги на створенні належних умов для залучення іноземних та українських власників до інвестування капіталу в Україну.

На державному рівні функції інституційного забезпечення інноваційної діяльності покладено на Державне агентство України з інвестицій та інновацій (Держінвестицій) [2]. Держінвестицій є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності. Ця структура бере безпосередню участь у підготовці, прийнятті і реалізації законодавчих та інших нормативно-правових актів у сфері інноваційної діяльності, у формуванні та забезпеченні реалізації державної інноваційної політики у сфері інвестицій та інноваційної діяльності, створює національну інноваційну систему для проведення ефективної державної інноваційної політики, координує роботу центральних органів виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності.

Згідно з Положенням про Державне агентство України з інвестицій та інновацій [2], на агентство покладено широке коло повноважень з реалізації завдань управління інноваційним розвитком в країні. Зокрема, агентство проводить аналіз соціально-економічних результатів функціонування спеціальних (вільних) економічних зон і територій пріоритетного розвитку з урахуванням їх інноваційної спрямованості. Що стосується галузевого рівня, то агентство бере участь у процесі укладання, виконання та припинення дії угод про розподіл продукції, укладання договорів концесії з метою реалізації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях національної економіки.

Вплив агенції на інноваційний розвиток на регіональному рівні полягає в тому, що воно подає в установленому порядку пропозиції щодо створення інноваційної інфраструктури в регіонах і забезпечує її розвиток. Окрім цього, на агентство покладено функції контролю за дотриманням законодавства у сфері інноваційної діяльності. Ми вважаємо, що утворення такої державної структури є безперечно позитивним кроком щодо стимулювання інноваційної діяльності. Втім більшість дій, що має здійснювати агентство стосуються або нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності у державі взагалі, або підтримки конкретних програм та проектів силами державних інноваційних фінансово-кредитних установ.

Сьогодні необхідно вести пошук нових форм співробітництва, щоб забезпечити узгоджений інноваційний розвиток. Технологічні парки є територіальною формою організації науково-виробничої інтеграції. В. Савченко вказує, що важливе місце серед цільових заходів щодо територіальної організації виробничих сил регіону в перспективі повинно зайняти створення парків технічного розвитку (технопарків) [7]. На його думку, технопарки повинні створюватися у великих промислових центрах. Також умовам створення технопарків відповідають території, розташовані на відстані 50-150 км від промислових центрів.

Професійні агенції просування інвестицій часто своєю майстерною роботою з інвесторами здатні виправити негативний вплив макро- і навіть мезочинників. Загалом структурна насиченість території організаціями, які працюють з інвесторами в до- та постінвестиційні періоди, є суттєвим чинником формування привабливого інвестиційного клімату. Наприклад, у Канаді та Польщі такі агенції демонструють приклади успішної роботи. Сучасні агенції просування інвестицій працюють з визначенням потенційного розміщення інвестицій, тому в роботі висвітлені також питання формування «зелених» промислових зон (землі, що попередньо промислово не використовувалися) і «коричневих» промислових зон (землі попереднього використання).

Зарубіжний досвід показує, що громади, які інвестують кошти в інновації, спонукають людей до творчості і в найефективніший спосіб використовують на ринку їхні ідеї, а з часом перетворюються на райони зосередження робочих місць з найвищою заробітною платнею, з найрозвиненішою економікою і з найвищою якістю життя. Інноваційний підхід допомагає також стати місцевістю, в яку спрямовуються потоки прямих іноземних інвестицій, бути центром зосередження національного й міжнародного бізнесу. Як відомо, віддача від інвестицій в інноваційні види діяльності у середньому у 3-4 рази вища за вкладення в інші види діяльності. Цікавими є приклади як Канади, які розкривають практичний сенс партнерства на прикладі наявних інституцій у країні, так і Угорщини, які демонструють змогу посилення позицій і можливостей національної економіки за рахунок правильної інвестиційної та інноваційної політики.

На сучасному етапі науково-дослідні та технологічні парки (НДТП), незважаючи на певну варіативність у визначеннях, розглядаються як інституції, що сприяють становленню та просуванню інноваційного розвитку економіки і є об'єктом державних і приватних інвестицій. Це інструмент державної політики для підсилення інноваційного компонента в межах регіональної економіки.

Кожний НДТП ґрунтується на унікальній ситуації в регіоні, і його успіх залежатиме від складного набору чинників відносно розміщення, ключових учасників, історії, бізнесової моделі економіки та структури власності. НДТП часто асоціюються з «зеленими зонами», хоча це зовсім не обов'язково. Деякі парки розташовані в центрі міст і створені як частина програми їх відновлення. Деякі – на землях попереднього використання, наприклад, на військових базах або на території інших застарілих урядових чи промислових будівель. Часто НДТП розміщують біля університетів чи дослідних інституцій, але загалом вибір сусідства залежить від цілей парку. Є ситуації, коли компоненти, які б могли формувати парк, не зібрані до купи, а розкидані в ширшій географічній зоні, наприклад, у місті чи у певному його секторі. У такому випадку немає потреби у формальному фізичному парку, тому що, власне, саме місто і є парком.

Принаймні три групи основних стейкхолдерів мають прямий інтерес у створенні парку: уряд (місцевий, центральний, враховуючи урядові структури з питань економічного розвитку), який часто повністю чи частково фінансує розвиток інфраструктури; бізнес (промисловість) і освітньо-дослідні організації.

Досліджені приклади парків дають підґрунтя для висновку, що ключовим у максимізації їх економічного внеску у розвиток місцевості є взаємне зобов'язання уряду, дослідних організацій, підприємств парку, організацій економічного розвитку, інституцій,

що фінансують, і менеджерів парку щодо створення унікального набору зв'язків, мереж та атмосфери співробітництва на території.

Громада загалом виграє від участі університетів у НДТП. У результаті такої співпраці підвищується частка високотехнологічних підприємств у регіоні, які збагачують інтелектуальне оточення. Університети генерують так звану «економію від локалізації» для бізнесів певного типу, сконцентрованих у НДТП, через спеціалізовані лабораторії, напрацьовані знання та вміння, регулярне постачання випускників на робочі місця першого (вступного) професійного рівня. Це особливо важливо для менших регіонів, де наявність інших ресурсів для генерування зовнішньої економії не є очевидною.

Висновки. Розглянуті форми інноваційних стратегічних структур та дослідження їх особливостей дають змогу визначити основи інституційної політики щодо інвестиційно-інноваційного розвитку:

- здійснення юридичних, економічних, технічних і соціальних перетворень, необхідних для ефективної діяльності стратегічних інвестиційно-інноваційних структур;
- розвиток інноваційної інфраструктури регіону, науково-технічної та науково-виробничої інфраструктури;
- удосконалення системи підготовки кваліфікованих кадрів для потреб інноваційних структур тощо.

Анотація

У статті розкрито сутність та значення інституційного забезпечення інноваційних стратегічних структур агропродовольчої сфери. Розглянуті форми інноваційних стратегічних структур та дослідження їх особливостей дали змогу визначити основи інституційної політики щодо інноваційного розвитку агропродовольчої сфери.

Ключові слова: агропродовольча сфера, інноваційний розвиток агропродовольчої сфери.

Аннотация

В статье раскрыты сущность и значение институционального обеспечения инновационных стратегических структур агропродовольственной сферы. Рассмотренные формы инновационных стратегических структур и исследование их особенностей дали возможность определить основы институциональной политики относительно инновационного развития агропродовольственной сферы.

Ключевые слова: агропродовольственная сфера, инновационное развитие агропродовольственной сферы.

Summary

In article disclosed the essence and institutional ensure innovative strategic value the structures of the agri-food sector. Considered by the form of innovative strategic structures and study their characteristics allowed determine the framework policy for innovative development of institutional the agri-food sector.

Keywords: agricultural foodstuff, innovational development of agro-food sector.

Список використаних джерел.

1. Лопатинский Ю. Институциональная аграрная матрица / Ю. Лопатинский // Экономика Украины. – 2004. – №4. – С.64 – 71.
2. Положення про Державне агентство України з інвестицій та інновацій. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня № 749 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.udik.com.ua.
3. Лендел М.О. Моделі взаємодії агентств регіонального розвитку з державними, громадськими та приватними інститутами. Стратегічний підхід до планування розвитку /М.О. Лендел // Інститути та інструменти розвитку територій: на шляху до

- Європейських принципів. – [2-ге вид.]. – К.: Міленіум, 2003. – 244 с.
4. Наумов О. Б. Стратегія розвитку сировинної бази текстильної промисловості / Наумов О.Б. – Херсон: Олді-плюс, 2005. – 384 с.
  5. Соколенко С. И. Производственные системы глобализации: Сети. Альянсы. Партнерства. Кластеры: укр. контекст. / Соколенко С. И. – К.: Логос, 2002. – 645 с.
  6. Соколенко С. Нові виробничі системи в умовах глобалізації / Соколенко С. // Реформування промисловості України. Погляд у XXI століття: [зб. матеріалів V пленуму-конференції. Спілка економістів України]; відп. ред. М. Герасимчук. – Київ, 2001. – С. 21–29.
  7. Шнипко О. С. Національна конкурентоспроможність: сутність, проблеми, механізм реалізації. – К.: Наукова думка, 2003. – 337 с.
  8. Чевганова В. Кластери та їх економічне значення / В. Чевганова, І. Брижань // Економіка України. – 2002. – №11. – С. 36.

УДК 336.717 (477)

Голубєва Т.С., Домбровська Л.В.

ОБҐРУНТУВАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ МАСОВИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ У БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

Постановка проблеми. Міжнародні платіжні системи відіграють важливу роль в організації функціонування державних карткових розрахунків. Проте збільшення карток цих систем на руках у населення не призводить до зростання частки безготівкових розрахунків. Основна маса карткових операцій пов'язана із зняттям готівки. Останнім часом в Україні втрати, заподіяні картковими шахраями громадянам-користувачам карток із магнітною смугою міжнародних платіжних систем, обліковуються уже десятком мільйонів гривень. А про рівень безпеки смарт-картки Національної системи масових електронних платежів свідчить той факт, що за останні роки функціонування системи не зафіксовано жодної копійки втрати коштів клієнтів.

Ще однією перевагою Національної системи масових електронних платежів є те, що технологія обслуговування смарт-карток цієї системи не потребує телекомунікаційного зв'язку торгових терміналів з банками. Отже, така форма розрахунків є дуже перспективною в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення проблеми функціонування та розвитку Національної системи масових електронних платежів внесли такі вітчизняні вчені, як Берніков В., Грищенко Р., Коваль І., Гаврилук В., Кравець В., Махаєва О., Прозоров Ю., Романенко Л., Савченко А., Шпарко А. та Прокопенко А. У роботах цих науковців висвітлюються в основному питання, пов'язані з сутністю та класифікацією банківських платіжних карток та платіжних систем, а також з особливостями функціонування і розвитку Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП).

Вивчення праць цих авторів показало, що системного і комплексного дослідження питання впровадження НСМЕП у діяльність вітчизняних комерційних банків у теоретичному і практичному аспекті не проводиться. Разом з тим багатоплановість проблеми запровадження та ефективності використання карток Національної системи масових електронних платежів обумовлює необхідність комплексного теоретичного